

Матић Вучо, ГЛУХО ДОБА
Роман, издање Г. Коне

Два писца младих генерација скратила су своја лична имена да би их везали у једно књижевно име; и довршили су две замалене књиге заједничким радом; и објавили да је то почетак серије романа који ће дати реалистични приказ целокупног нашег јавног и приватног друштвеног живота кроз четрдесет година наовамо; а довршиће то ако, и како "Бог дадне и судбина хтедне", како обичаваше бележити један стари летописац. Ево последње речено нису поручили аутори романа, него каже овде потписани рецензент.

Каже то не као узречицу, и не као опомену, него као реалну полазну тачку, зајоно што потражује од једног обимног књижевног дела које га је занимало, и које је из више разлога запоштовао.

У оним речма летописца има правилна мисао о животу и правилно осећање живота у смислу том да чад животом владају тајне, васеленски и судбински мотиви. Бог даје, судбина хоће; управља даље човечанством једна милостива једна окружна моћ; блага љубав и чеумољиви декрет. Отуда, при свакој практичној замисли о управљању друштвом, и при свалој уметничкој замисли о друштву, мора се у основу схватања узети велики принцип судбине. Оба ~~чела~~ лица, са љубављу и са ~~декретом~~, и са ~~нагодом~~ ~~челик~~ дејством, саграгиком.

Нестоји један чудесни симбол заједнице — двомотива у принципу судбине. У Риму, на Капитолу, види се коњаничка статуа Марка Аурела, римског цара и филозофа стоика, који је гонио хришћане, и исповедао да је судбина декрет, и да човеку остаје само стоичко трпљење опредењенога. Али зна се даја статуа није цар Марко Аурел, него цар Константин, победилац паганства и хришћанин-светац, који је исповедао да је судбина љубав. Стала је тадивна статуа ~~Аурела~~ пред задужбином Константиновом у Риму, потоњом чувеном басиликом Латеранском, и тек у позном средњем веку ~~пренесена~~ ~~била~~ на Капитол, и постала Марко Аурел. Историја у метности то зна, и свет то зна, и све је у реду. Ево како. Тада јахач, коме у скулптури мало премаца има, није марцијански, поносити лични вitez, него је свих тајана свесна духовна фигура. На коњу седи као да у други свет путује; једном руком лабаво држи узду, а другом чини у простор врјај себе благ покрет којем имена нема, који није ни поза ни гест,

нега је рефлекс и благе љубави и фаталне мисли. Та је фигура у потпуности оно што Аристотел тражи од уметности: достојно значајан предмет" и најјаче дејство уметности на човека, кроз трагику.

Тог Марка Аурела, у којем је и Константин, и оба лика судбине, тражи човек у сваком "достојно значајном" предмету у уметности. Господе Матић Вучо изабрали су "достојно значајан" предмет, своју земљу и њено друштво и душу, и ја ~~тражих~~ ^{заштити} Марка Аурела, али, иако много шта нађох, судбину и трагедију не нађох. И би ми жао. Јер, то дело није нека измишљена фикција, романчић неке љубави; него је широко платно целокупних реалија нашег живота. Широку основу ~~романа~~ романа добро су писци ~~настали~~ и задахнули: све живо одијах је управљено у дејствовање, у храброст своје егзистенције, у ~~лучење~~ ^{примање} штоа стварности. Већини главних личности из очију вири природа. А све варијанте тих природа везује — иако су аутори видели у машти почетак овога века код нас — углавном једна сирова ^{и суптила} свежина. Јуриша се до позиција и богатства, ~~живот се разуме само из живота~~, ужива се и ~~пред~~ парализоване ~~странице~~ стране тела. Жене су некако програмски сенсуалне: млади официри и студенти додају ~~у паланци~~ се у живот аутоматски. Једна достојанствена београдска матроне има волу праве нештице: поједине срце рођенога сина, да би после могла исисавати где год захте. Богатство и власт покривају све врсте лажи: од мутних одноја политичких, финансијских и личних, до лажних додатака у носе жене.

Техника аутора дорасла је заплетима, иако је ишла више за занимљивошћу него за савршенством. Одељци ⁷ џилмски, изненадења реалистичка. Нема ["] класичне црте великих светских романа: да свака глава доврши по један мотив онога погледа на свет са којим ~~би~~ би аутор стао пред објективну стварност, и пред судбину над њом. Главне техничке можда донекле и стваралачке снаге Г. Г. Матић Вучо произлазе из интелектуалне области духа. Изненадујући том велика знања из стварности најзагушвијег домена. У великој реалистичној ревњости, писци су свели објективну стварност "глухог доба" на материјални живот и коштац. Међутим, објективну стварност једне епохе чини и оно што људи дубоко у душама носе верују и жеље; у античко доба објективну стварност чинили су и богови; у Средњем веку, ђаволи и чуда; у модерна времена "глухост" једне епохе ма које чине пре свега мутно ^{зареженост} сабраног духовног садржаја у којем једна генерација живи, у који друга генерација наилази. Рутина исписаности је велика код господе Матић Вучо. И у ~~фабули~~ романа која је

вођена у прилично сировом спољашњем и унутрашњем стилу; и у описним страницима, где је естетика у триумфу, где писци имају много да захвале својим ранчим добрим надреалистичким напорима. Има слика у црно-белом, у таначом тинтури од саме светлости и сенки, које су тако ~~фине~~, да у оној реалистичној, богатој и ~~натуралистичној~~ ~~фабули~~, дрхте, и траже витрину. Описи старог ~~Београда~~ у разна годишња времена, из ~~бесне~~ ~~филмске~~ сцене са улица Београда и паланке онога до-да, имају вредност документата и праве уметничке дражи. ~~И~~ мале би и вредност узвишене туге, да су писци ове много објективне стварности умели или смели, да [“]тугу виде.

После свега тога, од књижевног дела које задире у историју државе и друштва, у приватне тајне, које критикује, суди, игра се с културним бедама — тражимо велики принцип судбине, и трагику. Где је тајanstveno уре-
навање и компенсирање ствари материјалних и нематеријалних, никада не пре-
стаје. Где је судбински потез пред заверу официра и пропаст Обреновића, ме-
сто ~~који~~ ^{иши чвр} заклетву два друга на недостојном месту и у недостојним околностима?
Где су оневертикалне тенденције уз које се пење, по вечним моралним законима,
макар један део друштва, макар и они који се са успетости опет ^{увек} руше?
Где је трагика Обреновића? У шведској историји Ерик ~~XIV~~ је био отприлике Александар Обреновић, али је Стриндберг око њега извео националну трагедију. Где
су они људи Србије и Београда — а зnamо да су били и који су били — што у
~~којој~~ "глухо доба" трагично у себи страдају, или континуитет добра и морала
чуважу? Пrikazani су нам бедни великачи и још беднији новинар. А зnamо да су
баш у оно време и министри и новинари били углавном професори завидних ин-
телигенција, који су у борби ~~са~~ ^{иши} са квалитетима.... Писци су занемарени
виши суд, морални свет над материјалним. А морални свет је огај који скоп-
чава узроке и последице у животу, не материјални! Процеси животни, у роману,
нису стога увек потпуни. Дају се чињенице материјалне, размакнуте временски.
А где је оно стално, са сталном тенденцијом, што изражава чудесни покрет руке
Марка Aureла, који је и Константин? оно што људе и догађаје једне епохе ве-
зује у једну зависну, судбински зависну целину? И писци једног великог исто-
риског и друштвеног романа налазе се у тој судбинској зависности! Нема пу-
не слободе ни њима, ни личностима у роману. Нема произвољне тенденциозности
и тумачења, ~~у~~ делу те врсте, у делу "достојно значајном". Анализе су безброе, ^{иши обједи}
али синтеза је једна. ~~и~~ У једном зависном склопу своје епохе, и судбине,

све материјално и духовно има своје чињеничке односе, али имају своје судбинске односе, који су независни од историских услова, и од уметничких спекулација.

Писци овог великог романа остали су индиферентни за судбину и трагику. У реалистичкој ~~наштети~~ у припремању онога што долази, они су сматрали да је основно: нагомилати што стварности једног друштва, и спремити му у срце ~~да~~ и судар што стварности другог друштва. Сују су пуни хладних аспекта: сатире, презира, сажаљиве снисходљивости. За невољу, нема доволно спољашњих критерија да се ~~шематично~~ просуди добро и рђаво друштво, и даје спремни, указом и системом, боље друштво — на жалост, нема. Историја и сви велики романни доказују и причају: тајанствено се уравнотежавају разравнотежења, судби на прекида људе у сили или у глуми.

Роман господе Матић Вучо чини почетак, зато не изводимо ~~закључак~~ закључак. Пулс и прст судбине, и трагедија над којима се мire народи и људи, доћи ће можда још. Мислимо ипак да су требали са неким јасним знацима већ доћи. Тешко ће бити увек ~~у~~ трагичност у оним Гомилама искључивих медиокритета, грамзљиваца, пакосних себичњака, сирових магацинских и Њијетинских "сила", несталожених маторик жена, завитланих младића без чистих идеала и моралних талената. И зато питамо опет: хоће ли после друштвених карикатура доћи и неко месијалство? ~~нејзин~~ Али наравно не лично од писаца, него из људи и живота у роману, из праве објективне стварности, у коју спадају и унутрашња савршенства кроз велике трагичне страсти.

Иване Селјан